CHINY: SFERY DUCHA, MYŚLI I REALIÓW GOSPODARCZO-STRATEGICZNYCH WOKÓŁ CHIN

Rafał Ciastoń

KONCEPCJA INDO-PACYFIKU JAKO PRÓBA RÓWNOWAŻENIA CHIN. ZMIANY W AMERYKAŃSKIEJ PERCEPCJI ŚRODOWISKA BEZPIECZEŃSTWA

Zmiana nazwy amerykańskiego Dowództwa Pacyfiku na Dowództwo Indo-Pacyfiku, która dokonała się 30 maja 2018 r., najdobitniej świadczy o tym, jak zmienia się amerykańska percepcja środowiska bezpieczeństwa tego regionu. Koncepcja Indo-Pacyfiku administracji prezydenta Donalda Trumpa zastępuje koncepcję zwrotu ku Azji Baracka Obamy. Postrzegając Chiny jako strategicznego rywala, co zostało zasygnalizowane zarówno w narodowej strategii bezpieczeństwa, jak i w narodowej strategii obronnej, Stany Zjednoczone starają się i będą się starać ograniczać chińskie wpływy poprzez wzmacnianie zarówno formalnie istniejących sojuszków, jak i więzi z państwami występującymi w roli strategicznych partnerów – przede wszystkim z Indiami i Wietnamem.

Niniejszy artykuł stanowi próbę analizy militarnego wymiaru rysującej się potrzeby traktowania przez USA Indo-Pacyfiku jako jednolitego teatru operacyjnego, szczególnie w kontekście pogarszającej się sytuacji bezpieczeństwa na Morzu Południowochińskim i postępującej chińskiej militaryzacji tego regionu. Poruszona zostanie również kwestia zmiany percepcji środowiska bezpieczeństwa w Stanach Zjednoczonych, czego dowodem są przyjęte w obecnej kadencji prezydenckiej dokumenty – narodowa strategia bezpieczeństwa i narodowa strategia obronna. Wreszcie poruszona zostanie problematyka współpracy z Indiami, ustanowienie bowiem mniej lub bardziej formalnego sojuszu z tym państwem, przynajmniej przez część amerykańskiego establishmentu politycznego, postrzegane jest jako recepta na rosnące ambicje i zdolności morskie Chin.

Pacyfik czy Indo-Pacyfik?

Amerykańskie Dowództwo Pacyfiku zostało utworzone 1 stycznia 1947 r. i jest najstarszym z istniejących połączonych dowództw¹. W ciągu lat wielokrotnie zmieniła się jego struktura, poszerzany i zmniejszany był również obszar odpowiedzialności, jednak zmiana nazwy, ogłoszona 30 maja 2018 r. przez sekretarza obrony USA Jamesa Mattisa², zasługuje na szczególną uwagę. Ocean Spokojny i część Oceanu Indyjskiego są postrzegane dziś przez Pentagon jako jednolity teatr operacyjny. Powodem, dla którego tak się dzieje, jest zaś coraz bardziej widoczna strategiczna rywalizacja z Chińską Republiką Ludową. Koncepcja Indo-Pacyfiku to próba ograniczenia chińskich możliwości wyjścia poza tak zwaną pierwszą linię wysp³, ku wodom błękitnym i oceanicznym morskim szlakom komunikacyjnym (ang. Sea Lines of Communication, SLOCs).

Termin Indo-Pacyfik nie jest nowy, zaczął bowiem pojawiać się w dyskursie publicznym co najmniej dekadę wcześniej. W 2007 r. posłużył się nim indyjski akademik Gurpreet Khurana w artykule *Bezpieczeństwo szlaków morskich. Perspektywy współpracy indyjsko-japońskiej*⁴, po nim zaś co najmniej kilku hinduskich naukowców. Warto także wspomnieć, że do idei „łuku wolności i dobrobytu”, rozciągającego się między Japonią, USA, Australią a Indiami, w 2006 r. odwołał się premier Japonii Shinzō Abe. W sierpniu 2007 r. Abe po raz kolejny, mając na myśli obszar Pacyfiku i Oceanu Indyjskiego, mówił o „zbiegu dwóch mórz”⁵, wreszcie w 2016 r. posłużył się już określeniem Indo-Pacyfik podczas wygłoszonego w Nairobi przemówienia *Strategia wolnego i otwartego Indo-Pacyfiku*⁶. Termin ten znalazł się także w japońskim dokumencie dotyczącym priorytetów politycznych współpracy

¹ <http://www.pacom.mil/About-USINDOPACOM/History/> [dostęp 25 kwietnia 2019].

² Tara Copp, *INDOPACOM, It Is: US Pacific Command Gets Renamed*, „Military Times”, 30 maja 2018, <https://www.militarytimes.com/news/your-military/2018/05/30/indo-pacom-it-is-pacific-command-gets-renamed/> [dostęp 25 kwietnia 2019].

³ W terminologii chińskiej pierwsza linia wysp rozciąga się od południowych krańców Japonii, przez archipelag Riukiu ku Tajwanowi, a następnie Filipinom, północnym krańcom Borneo, aż po południe Wietnamu.

⁴ Gurpreet Khurana, *Security of Sea Lines: Prospects for India–Japan Cooperation*, „Strategic Analysis” 2007, t. 31.

⁵ Yujen Kuo, *Japan's Roles in the Indo-Pacific Strategy*, <https://www.pf.org.tw/files/6236/8B-3BC62D-6F19-4E23-8D96-3BBC3042464F> [dostęp 25 kwietnia 2019].

⁶ *Address by Prime Minister Shinzo Abe at the Opening Session of the Sixth Tokyo International Conference on African Development (TICAD VI)*, https://www.mofa.go.jp/afr/af2/page4e_000496.html [dostęp 25 kwietnia 2019].

rozwojowej na rok budżetowy 2017⁷. Warto jednak podkreślić, że w obu powyższych ujęciach miał on inne znaczenie niż obecnie w przypadku USA. Zarówno dla Indii, jak i Japonii był to przede wszystkim termin geograficzny, a także ekonomiczny, odnoszący się do znacznie szerszego obszaru, zahaczającego zachodnim krańcem o wybrzeża Afryki. Przez administrację amerykańską jest on zaś rozumiany w kategoriach strategicznych i pokrywa się z obszarem odpowiedzialności Dowództwa Indo-Pacyficznego, czyli w swej części zachodniej kończy się na Indiach. W takim ujęciu główna masa lądowa obszaru zamyka się niemal w całości w ramach południkowych granic Chińskiej Republiki Ludowej, jego środek ciężkości zaś przypada na akwen Morza Południowochińskiego.

Źródło: strona Dowództwa Indo-Pacyfiku, http://www.pacom.mil/Portals/55/Images/USINDOPACOM-MAP-H1_Oct-2018.jpg [dostęp 30 kwietnia 2019].

⁷ *Priority Policy for Development Cooperation FY 2017*, International Cooperation Bureau MOFA, April 2017, <https://www.mofa.go.jp/files/000259285.pdf> [dostęp 25 kwietnia 2019].

Terminem Indo-Pacyfik Donald Trump zaczął posługiwać się podczas pierwszej podróży do Azji w listopadzie 2017 r., kiedy to odwiedził Japonię, Republikę Korei, Filipiny, Wietnam oraz Chiny, a także wziął udział w szczycie APEC (Wspólnoty Gospodarczej Azji i Pacyfiku, ang. Asia-Pacific Economic Cooperation) w wietnamskim Da Nang⁸. Miesiąc wcześniej nazwa ta pojawiła się również w przemówieniu ówczesnego sekretarza stanu Rexa Tillersona⁹. Nowe pojęcie i nowa koncepcja mają zastąpić słynny zwrot ku Azji administracji Baracka Obamy, przemianowany później na równoważenie Azji, zapowiedziany pod koniec 2011 r. przez ówczesną sekretarz stanu Hillary Clinton, a usankcjonowany przyjętymi w styczniu 2012 r. wytycznymi Departamentu Obrony¹⁰. Odejście od strategii poprzedniego prezydenta zostało ogłoszone w marcu 2017 r. przez pełniącą obowiązki asystenta sekretarza stanu Susan Thornton, która oznajmiła, że administracja Trumpa wypracuje własną politykę azjatycką, zapewniając przy tym, że Stany Zjednoczone pozostaną zaangażowane i aktywne w Azji, która gospodarczo jest niezwykle istotna dla dobrobytu i wzrostu gospodarczego samych Stanów¹¹. Należy zauważyć, że zwrot ku Azji został stosunkowo szybko przełożony na konkretne działania (czyli używając języka wojskowego: zoperacjonalizowany), mające na celu wzmocnienie pozycji USA w regionie (między innymi zwiększenie liczby okrętów dyslokowanych na wodach Pacyfiku, rotacyjne stacjonowanie żołnierzy amerykańskiej piechoty morskiej w australijskiej bazie Darwin itd.). Koncepcja Wolnego i Otwartego Indo-Pacyfiku (ang. Free and Open Indo-Pacific, FOIP) dopiero w czerwcu 2019 r. doczekała się zapowiedzi pewnych działań. 1 czerwca Departament Obrony USA opublikował *Indo-Pacific Strategy Report. Preparedness, Partnership, and Promoting a Networked Region*. Definiując wzrost pozycji Chin w wymiarze gospodarczym, politycznym i militarnym jako jeden z głównych procesów zachodzących w XXI w., raport stwierdza, że Chiny dążą do osiągnięcia regionalnej hegemonii w krótkiej perspektywie czasowej, docelowo zaś do hegemonii globalnej. Działania Stanów Zjednoczonych, mające na celu powstrzymanie ambicji Chin, są podzielone na trzy grupy – w wymiarze militarnym jest

⁸ Ankit Panda, *Trump's Free and Open Indo-Pacific Strategy Needs Clarity*, „The Diplomat”, 4 kwietnia 2018, <https://thediplomat.com/2018/04/trumps-free-and-open-indo-pacific-strategy-needs-clarity/> [dostęp 26 kwietnia 2019].

⁹ Mira Rapp-Hooper, *The Indo-Pacific Vision In Strategic Limbo. A Foreign Policy Case Study for the Trump Era*, https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/rapp-hooper_indo_pacific_vision_2018.pdf [dostęp 26 kwietnia 2019].

¹⁰ Departament Obrony USA, *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*, http://archive.defense.gov/news/defense_strategic_guidance.pdf [dostęp 26 kwietnia 2019].

¹¹ Aaron Mehta, *'Pivot to the Pacific' Is Over, Senior U.S. Diplomat Says*, „DefenseNews”, 14 marca 2017, <https://www.defensenews.com/pentagon/2017/03/14/pivot-to-the-pacific-is-over-senior-u-s-diplomat-says/> [dostęp 26 kwietnia 2019].

to zwiększanie potencjału i zdolności bojowych w regionie Indo-Pacyfiku. W wymiarze politycznym, któremu zresztą poświęcono znacznie więcej miejsca, jest to zaś zacieśnianie więzów i współpracy z sojusznikami i państwami partnerskimi oraz promowanie współpracy regionalnej, zarówno poprzez organizacje i struktury, w których USA uczestniczą, jak i organizacje wyłącznie regionalne¹².

Narodowa strategia bezpieczeństwa i narodowa strategia obronna

W grudniu 2017 r. Stany Zjednoczone przyjęły nową narodową strategię bezpieczeństwa, na początku kolejnego roku upubliczniono również podsumowanie narodowej strategii obronnej. Oba dokumenty posługują się pojęciem Wolnego i Otwartego Indo-Pacyfiku.

Język obu dokumentów bliski jest językowi realistycznej szkoły stosunków międzynarodowych – pojawiają się w nich takie terminy jak: *rywalizacja*, *mocarstwo rewizjonistyczne*, *odstraszanie* czy *równowaga sił*. Chińska Republika Ludowa – wspólnie z Federacją Rosyjską – zdefiniowana została jako mocarstwo rewizjonistyczne, którego celem jest podkopanie bezpieczeństwa i prosperity Stanów Zjednoczonych, a także wyparcie ich z regionu Indo-Pacyfiku, zastąpienie amerykańskiego modelu ekonomicznego własnym, a w konsekwencji również przeobrażenie porządku międzynarodowego¹³.

Choć wśród zapisów strategii znajduje się zapewnienie, że amerykańska wizja Indo-Pacyfiku jest wizją inkluzywną i jest w niej miejsce dla każdego narodu, to jednak nie sposób zakładać, by odnosiło się to również do Chin realizujących własną wizję rozwoju gospodarczego i wzmocnienia pozycji międzynarodowej. Do działań chińskich w sposób oczywisty nawiązują fragmenty dokumentu mówiące nie tylko o znaczeniu wolności żeglugi, kontestowaniu dostępu do tak zwanych przestrzeni wspólnych czy o potrzebie rozwiązywania sporów terytorialnych na podstawie prawa międzynarodowego, ale także (a może przede wszystkim) te odnoszące się do nieuczciwych praktyk handlowych i kradzieży własności intelektualnej¹⁴.

We fragmencie dotyczącym omawianego regionu i militarnego wymiaru bezpieczeństwa mówi się o utrzymaniu wysuniętej obecności USA w Azji w celu odstraszania, a jeśli zajdzie taka konieczność – pokonania potencjalnego adwersarza.

¹² *Indo-Pacific Strategy Report. Preparedness, Partnership, and Promoting a Networked Region*, s. 17–51, <https://dod.defense.gov/News/News-Releases/News-Release-View/Article/1863396/dod-releases-indo-pacific-strategy-report/>.

¹³ Białe Dom, *National Security Strategy of United States of America, December 2017*, s. 2, 25, 27, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> [dostęp 26 kwietnia 2019].

¹⁴ Tamże, s. 21, 27, 38, 46–47.

Jednym ze środków wzmacniania amerykańskiej obecności jest utrzymanie istniejących relacji wojskowych, ale także działania mające na celu dalszy rozwój tego rodzaju relacji z sojusznikami i partnerami. Jako przykład wymieniona jest współpraca w dziedzinie obrony antybalistycznej z Japonią i Republiką Korei. Wzmocniona ma zostać współpraca z państwami Azji Południowo-Wschodniej, aby wspomóc je w zwalczaniu zagrożeń o charakterze terrorystycznym. Wzmocnienie współpracy sojuszniczej z Tajlandią i Filipinami oraz partnerskich relacji z Wietnamem, Singapurem, Indonezją i Malezją ma mieć również na celu rozwój zdolności morskich tych państw, a tym samym uczynienie z nich partnerów USA w tej sferze. W dokumencie znajduje się również zapewnienie o wsparciu dla Tajwanu, w zgodzie z polityką jednych Chin oraz *Taiwan Relations Act*. Waszyngton ma zaspokajać potrzeby obronne Tajpej oraz zapobiegać ewentualnym próbom zastraszania wyspy. Mocno zaznaczona jest także rola Indii, określanych terminem *major defense partner*. USA będą dążyć do rozwoju relacji w zakresie bezpieczeństwa i obrony z południowoazjatyckim mocarstwem oraz wspierać jego rosnącą rolę w regionie¹⁵.

Równie stanowczym językiem posługuje się drugi z wyżej wspomnianych dokumentów, to jest podsumowanie narodowej strategii obronnej, gdzie modernizacja chińskich sił zbrojnych, operacje wpływu oraz drapieżne metody gospodarcze wymienione są jako metody wykorzystywane przez Pekin do zastraszania państw sąsiednich oraz kształtowania nowego porządku w regionie. Krótkoterminowym celem dążeń chińskich ma być osiągnięcie hegemonii w regionie Indo-Pacyfiku, w dalszej kolejności zaś zastąpienie Stanów Zjednoczonych w roli globalnego lidera¹⁶.

Podobnie jak w narodowej strategii bezpieczeństwa, tak i w narodowej strategii obronnej pojawia się zapis o najpoważniejszym z długoterminowych wyzwań, przed jakimi stają dziś USA, to jest o strategicznej rywalizacji z ChRL oraz z Federacją Rosyjską. Wśród priorytetów obronnych zaś wymieniona jest potrzeba zachowania korzystnej równowagi sił w trzech kluczowych z punktu widzenia supermocarstwa regionach, to jest na Indo-Pacyfiku, w Europie oraz na Bliskim Wschodzie. Wzmocnienie sojuszy i więzi partnerskich z państwami pierwszego z wymienionych regionów ma prowadzić do odstraszania potencjalnej agresji, podtrzymania stabilności oraz zachowania dostępu do przestrzeni wspólnych¹⁷.

Mając na uwadze przytoczone zapisy dokumentów strategicznych, warto przeanalizować również znaczenie dwóch przymiotników, które pojawiają się

¹⁵ Tamże, s. 46–47.

¹⁶ Departament Obrony, *Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America. Sharpening the American Military's Competitive Edge*, s. 2, <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf> [dostęp 30 kwietnia 2019].

¹⁷ Tamże, s. 3, 9.

w określeniu regionu, to jest *wolny* i *otwarty*, przywołując w tym celu słowa jednego z urzędników Departamentu Stanu Alexa Wonga. *Wolny* ma oznaczać region wolny od wszelkich form zastraszania czy przymusu, ale odnosi się również do tak zwanego dobrego zarządzania, praworządności, transparentności i procedur antykorupcyjnych. *Otwarty* oznacza przede wszystkim otwarte morskie szlaki komunikacyjne, otwarte przestworza, a także rozwój (we właściwy sposób) infrastruktury, swobodę inwestycyjną oraz wolny handel¹⁸. W zasadzie każde z powyższych wyjaśnień można traktować jako odnoszące się do działań Pekinu – wolność od zastraszania w kontekście sporów terytorialnych na Morzu Południowochińskim, transparentność – kwestie związane z korupcją, rozwój infrastruktury w państwach regionu, swobodę inwestycyjną oraz wolny handel prowadzony na liberalnych zasadach można odnieść do zarzutów odnoszących się do intencji przyświecających zarówno jakości rządzenia w Państwie Środka, jak i inicjatywie Jednego Pasa i Jednej Drogi czy działalności Azjatyckiego Banku Inwestycji Infrastrukturalnych, a wolność mór i przestrzeni powietrznej do roszczeń Pekinu do akwenów Mórz Południowochińskiego i Wschodniocińskiego. Nad tym drugim bowiem w 2013 r. Chiny wytyczyły strefę identyfikacji obrony powietrznej (ang. Air Defense Identification Zone, ADIZ), obejmującą zasięgiem między innymi wyspy Senkaku/Diaoyu.

Zmiana krajobrazu operacyjnego regionu

W oświadczeniu wygłoszonym w kwietniu 2017 r. przed komisją do spraw sił zbrojnych Kongresu admirał Harry Harris, sprawujący wówczas funkcję szefa Dowództwa Pacyficznego, stwierdził, że poprzez budowę sztucznych wysp na Morzu Południowochińskim oraz ich militaryzację Pekin w sposób fundamentalny zmieni zarówno polityczny, jak i fizyczny krajobraz regionu¹⁹.

W połowie 2015 r. rząd ChRL potwierdził, że kraj ten pracuje nad stworzeniem, z wykorzystaniem istniejących w archipelagu Spratly skał i raf, sztucznych wysp o *de facto* militarnym przeznaczeniu. Zagospodarowane w ten sposób zostały: Caurteron, Fiery Cross, Gaven, rafa Johnson Reefs, Hughes, Subi oraz rafa Mischief. Trzy ostatnie były wcześniej jedynie skałami znikającymi pod wodą

¹⁸ Ankit Panda, *Trump's Free and Open...* Podobne definiuje te terminy *Indo-Pacific Strategy Report. Preparedness, Partnership, and Promoting a Networked Region*.

¹⁹ *Statement of Admiral Harry B. Harris jr., U.S. Navy Commander; U.S. Pacific Command Before the House Armed Service Committee on U.S. Pacific Command Posture 26 April 2017*, <https://docs.house.gov/meetings/AS/AS00/20170426/105870/HHRG-115-AS00-Wstate-HarrisH-20170426.PDF> [dostęp 30 kwietnia 2019].

w czasie przyptywów, żadna z wymienionych nie nadawała się także do zamieszkania²⁰. Na wszystkich wyspach ulokowano instalacje portowe, na Fierzy Cross, rafie Mischief oraz Subi wybudowano pasy startowe o długości 3 km²¹, a więc wystarczająco długie, aby mogły z nich operować samoloty bombowe, zwalczania okrętów podwodnych (z.o.p.) czy latające tankowce. Z kolei na Cuarteron, rafie Johnson, Gaven i Hughes powstały stacje radiolokacyjne (na pierwszej trzy, na drugiej zaś dwie), na dwóch ostatnich ulokowano zaś latarnie morskie, co służy Chinom do obrony tezy, że ich posunięcia nie mają wymiaru militarnego, lecz służą jedynie poprawie bezpieczeństwa warunków żeglugi w regionie²².

O tym, że twierdzenie to nie jest uzasadnione stanem faktycznym, świadczą kolejne instalacje – na wszystkich trzech wyspach z pasami startowymi wybudowano hangary mogące pomieścić ponad dwadzieścia myśliwców, a także większe maszyny. Na Cuarteron pojawił się radar pozahoryzontalny, na wszystkich wyspach zainstalowano przeciwlotnicze systemy artyleryjskie²³. Militaryzacja archipelagu Spratly to kolejny krok, po umiejscowieniu w 2012 r. prefektury Sansha na wyspie Woody w archipelagu Wysp Paracelskich oraz umiejscowieniu tam stałego garnizonu wojskowego²⁴, służący nie tylko wzmocnieniu chińskich roszczeń wobec spornego akwenu w wymiarze politycznym, ale również znaczącej poprawie zdolności militarnych. O ile w 2012 r. chińskie instalacje militarne znajdowały się jedynie na Hajnanie, o tyle dziś przecinają Morze Południowochińskie wzdłuż całej jego rozciągłości południkowej. Oczekiwanie notyfikowania przejść okrętów obcych bander stawia pod znakiem zapytania wolność żeglugi w regionie, a także stanowi poważne wyzwanie dla marynarki wojennej USA.

W wymiarze militarnym główną formą reakcji Stanów Zjednoczonych na działania chińskie są prowadzone przez amerykańską marynarkę wojenną tak zwane operacje wolności żeglugi (ang. Freedom of Navigation Operations, FONOPS). Są one prowadzone zarówno w pobliżu Wysp Paracelskich, jak i Spratly, a także w Cieśninie Tajwańskiej, wywołując przy tym ostry sprzeciw strony chińskiej. Podczas jednej z misji (30 września 2018 r.) omal nie doszło do kolizji amerykańskiego

²⁰ Bill Hayton, *Why China Built Its New Islands. From Abstract Claim to Concrete Assets*, w: Anders Corr (red.), *Great Powers, Grand Strategies. The New Game in the South China Sea*, Naval Institute Press, Annapolis 2018, s. 41, 50.

²¹ Tamże, s. 52.

²² Rafał Ciasoń, *Dziewięć kresek niezgody*, „Polska Zbrojna” 2016, nr 5.

²³ *Comparing Aerial and Satellite Images of China's Spratly Outposts*, <https://amti.csis.org/comparing-aerial-satellite-images-chinas-spratly-outposts/> [dostęp 30 kwietnia 2019].

²⁴ J. Michael Cole, *China Deploying "Military Garrison" to South China Sea?*, „The Diplomat”, 23 lipca 2012.

niszczyciela z chińskim²⁵. Dla USA działania te mają kluczowe znaczenie z punktu widzenia swobody żeglugi właśnie. Wydaje się jednak, że z czysto militarnego punktu widzenia są one nieskuteczne, wywołują bowiem kolejne posunięcia chińskie, skutkujące umocnieniem pozycji ChRL na tym akwenie. I tak w pierwszych dniach maja 2018 r. w amerykańskich mediach pojawiły się doniesienia o rozlokowywaniu na Fierzy Cross, Subi oraz rafie Mischief przeciwlotniczych i przeciwokrętowych systemów rakietowych. Rzeczniczka chińskiego MSZ Hua Chunying nie potwierdziła ich ani im nie zaprzeczyła, stwierdzając jedynie, że pokojowe instalacje w regionie Spratly mają na celu wyłącznie zabezpieczenie chińskiej suwerenności i bezpieczeństwa narodowego²⁶. Można przypuszczać, że rozlokowanie systemów rakietowych było odpowiedzią na marcowy rejs amerykańskiego niszczyciela w pobliżu Mischief Reef, co wywołało silny sprzeciw strony chińskiej. W komunikacie Ministerstwa Obrony padły słowa o pogwałceniu chińskiej suwerenności oraz zapowiedź wzmocnienia zdolności obronnych²⁷.

Opisane działania strony chińskiej stanowią powód, dla którego admirał Harris mówił o zmianie krajobrazu operacyjnego regionu. Mają także bezpośrednio wpływać na swoistą korektę percepcji tamtejszej sytuacji bezpieczeństwa przez Stany Zjednoczone, w tym również na odwołanie się do koncepcji Indo-Pacyfiku, a więc obszaru ograniczanego na zachodzie przez Półwysep Indyjski i część przynależnego mu (na pewno w sferze ambicjonalnej New Delhi) Oceanu Indyjskiego.

Próba równoważenia czy powstrzymywania?

Obamowski zwrot ku Azji był – nie tylko zresztą w samych Chinach – postrzegany jako element czy też wstęp do realizacji wobec tego kraju nowej wersji doktryny powstrzymywania²⁸. Podobne, jeśli nie bardziej nawet pejoratywne odczucia

²⁵ Akit Panda, *US Navy Conducts First Freedom of Navigation Operation of 2019 in South China Sea*, „The Diplomat”, 8 stycznia 2019.

²⁶ *Beijing 'Installs Missiles' on South China Sea Island*, http://www.spacedaily.com/reports/Beijing_installs_missiles_on_South_China_Sea_islands_999.html [dostęp 30 kwietnia 2019].

²⁷ <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/chinese-navy-to-carry-out-combat-drills-in-south-china-sea> [dostęp 30 kwietnia 2019].

²⁸ *The Pivot*, <https://china.usc.edu/pivot> [dostęp 1 maja 2019]; *'Peaceful Rise' Will Meet US Containment*, „Global Times”, 6 listopada 2013, <http://www.globaltimes.cn/content/823045.shtml> [dostęp 1 maja 2019]; *No Winners in Containment Strategies*, „Global Times”, 6 czerwca 2012, <http://www.globaltimes.cn/content/731394.shtml> [dostęp 1 maja 2019]; Lanxin Xiang, *China and the 'Pivot'*, „Survival. Global Politics and Strategy”, 3 października 2015, <https://www.offiziere.ch/wp-content/uploads-001/2016/10/Xiang-2012-China-and-the-%E2%80%98Pivot%E2%80%99.pdf> [dostęp 1 maja 2019].

wywołuje w Państwie Środka koncepcja FOIP, nawiązująca do koncepcji kwadratu demokracji prezydenta George’a W. Busha²⁹.

Stany Zjednoczone pozostają jedynym globalnym supermocarstwem, a marynarkę wojenną USA jako jedyną można określić mianem prawdziwie oceanicznej floty (ang. *blue water navy*). Jednak mimo wciąż wyraźniej dysproporcji marynarka wojenna Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej powoli staje się liczącym konkurentem tej pierwszej, przynajmniej na wodach pobliskich mórz³⁰. Wynika to z kilku czynników, między innymi globalnego rozproszenia marynarki wojennej USA, tak zwanej tyranii dystansu, charakterystycznej dla akwenu zachodniego Pacyfiku, w pewnym sensie również braku głębi strategicznej (najbliżej położonym względem ChRL terytorium USA jest oddalona o 3 tys. km wyspa Guam), a także gwałtownego zwiększenia się potencjału marynarki chińskiej, zarówno w wymiarze ilościowym, jak i jakościowym.

Porównanie stanu ilościowego marynarki wojennej USA oraz marynarki wojennej ChRL

klasa okrętów	USA	ChRL
lotniskowce	11	1
strategiczne atomowe o.p.	14	4
atomowe uderzeniowe o.p.	54	9
konwencjonalne o.p.	—	48
krążowniki	23	—
niszczyciele	64	23
fregaty	9	59
śmigłowcowce (LHA i LHD)	9	—
okręty desantowe-doki (LPD)	10	4
duże okręty desantowe (LSD)	12	—
okręty patrolowe i przybrzeżne	57	206 (w tym 37 korwet i 65 uderzeniowych okrętów rakietowych)

Źródło: zestawienie własne na podstawie The Military Balance 2018.

²⁹ Salman Rafi Sheikh, *The Quad: New Face of China Containment*, „Asia Sentinel”, 12 marca 2018, <https://www.asiasentinel.com/politics/quad-new-face-china-containment/> [dostęp 1 maja 2019]. Idea kwadratu demokracji pojawiła się w 2007 r. i była forsowana przez USA oraz Japonię, jako swego rodzaju próba wprowadzenia Indii na ścieżkę bardziej sformalizowanej współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa z USA, podobnie jak ma to miejsce w przypadku Japonii i Australii.

³⁰ W terminologii chińskiej określenie to odnosi się do trzech mórz wewnątrz pierwszej linii wysp: Żółtego, Wschodnio- i Południowochińskiego.

Powyższe czynniki, a także wdrażanie przez Chiny tak zwanej strategii anty-dostępowej/zdolności antydostępowych (Anti-Access/Area Denial, A2/AD)³¹ oraz opisana zmiana krajobrazu operacyjnego akwenu Morza Południowochińskiego powodują ograniczenie swobody manewru MW USA w regionie. Wyjście w myśleniu o nim poza Pacyfik i rozciągnięcie go w kierunku zachodnim (zarówno w kategoriach militarnych, jak i gospodarczych) sprawia, że pozycja Chin słabnie, o ile bowiem Pekin staje się coraz silniejszy na *morzach pobliskich*, to jednocześnie staje się coraz bardziej wrażliwy na szlakach pełnooceanicznych, gdzie możliwości MW ChALW są wciąż mocno ograniczone i gdzie nie korzysta ona z efektu synergii, wynikającego z operowania w promieniu zasięgu lotnictwa lądowego oraz wojsk rakietowych.

Kilka lat temu popularność zyskał termin „sznur pereł”³², odnoszący się do sieci chińskich inwestycji w infrastrukturę portową w kilku państwach położonych wzdłuż morskich szlaków komunikacyjnych wiodących ku Afryce i Bliskiemu Wschodowi. Pojawiło się także pojęcie „dylematu Malakki”³³, charakteryzujące z jednej strony kluczową rolę, jaką w chińskim handlu odgrywa ta cieśnina – zwłaszcza jeśli idzie o import surowców energetycznych – z drugiej zaś wrażliwość Państwa Środka na wszelkie potencjalne zakłócenia w tutejszym tranzycie. Wraz ze wzrostem zapotrzebowania na importowaną z Bliskiego Wschodu i Afryki ropę naftową, zwiększeniem zaangażowania na kontynencie afrykańskim oraz wdrożeniem inicjatywy Jednego Pasa i Jednej Drogi chińskie uzależnienie od morskich szlaków komunikacyjnych wydaje się pogłębiać, nawet mimo wdrażania takich rozwiązań jak chińsko-pakistański korytarz ekonomiczny czy też budowa gazo-ciągu pomiędzy należącym do Mjanmy portem Kyaukphyu a leżącym w chińskiej prowincji Yunan miastem Kunming, będące w swej istocie próbami ominięcia Malakki. Należy zatem zauważyć, że każde wzmocnienie amerykańskiej pozycji w regionie Oceanu Indyjskiego będzie poważnym wyzwaniem dla ChRL. Warto w tym miejscu również wspomnieć, że opracowywana w odpowiedzi na wyzwanie chińskie (choć oczywiście nigdy w ten sposób oficjalnie nienazwana) koncepcja bitwy

³¹ Opierając się na definicji zaproponowanej przez Biuro Sekretarza Obrony, należy rozumieć, że termin *anti-access* odnosi się do zdolności do zaatakowania na dalekim dystansie sił, które mogą zostać rozmieszczone na danym teatrze działań. *Area denial* zaś oznacza uniemożliwienie operowania siłami już na tym teatrze rozmieszczonymi. Za *Annual Report to Congress, Military Power of the People's Republic of China 2009*, Office of the Secretary of Defense, s. 20, https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/China_Military_Power_Report_2009.pdf [dostęp 1 maja 2019].

³² Natalie Klein, *A String of Fake Pearls? The Question of Chinese Port Access in the Indian Ocean*, „The Diplomat”, 25 października 2018, <https://thediplomat.com/tag/string-of-pearls/> [dostęp 1 maja 2019].

³³ Zhong Xiang Zhang, *China's Energy Security, the Malacca Dilemma and Responses*, „Energy Policy” 2011, t. 39, nr 12, s. 7612–7615, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301421511007221?via%3Dihub> [dostęp 1 maja 2019].

powietrzno-morskiej, przemianowana później na połączoną koncepcję dostępu i manewru w obszarach wspólnych, zakłada rozszerzenie w razie konfliktu działań na akwen Oceanu Indyjskiego i przerwanie tamtejszych szlaków komunikacyjnych³⁴.

Powyższe uwarunkowania w amerykańskiej percepcji powodują konieczność traktowania Indo-Pacyfiku jako jednego obszaru operacyjnego (teatru działań). Jednocześnie obecność supermocarstwa na Oceanie Indyjskim opiera się na bazie na wyspie Diego Garcia oraz instalacjach w Dżibuti czy Bahrajnie – dwie ostatnie poza obszarem odpowiedzialności dowództwa Indo-Pacyficznego i VII Floty. Dlatego na nowo odżywa idea kwadratu demokracji, w wymiarze militarnym niezwykle atrakcyjna z uwagi na potencjał morski oraz strategiczne położenie Japonii, Australii oraz Indii. O ile jednak sojusze z Japonią i Australią mają charakter formalny, o tyle Indie nie są w podobny sposób związane z USA. Należy także wątpić, czy są w ogóle zainteresowane rozwojem tego rodzaju relacji. Indie, tradycyjnie związane z ruchem państw niezaangażowanych i wciąż niemające uregulowanej granicy z Chinami, mimo zaniepokojenia wywołanego wspomnianą inicjatywą sznura pereł, w tym inwestycją w pakistańskim Gwadar, a także zwiększającą się aktywnością chińskiej marynarki wojennej na Oceanie Indyjskim, nie wydają się podatne na próby wpisania w politykę Waszyngtonu. Jako przykład samodzielności strategicznej w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony warto przywołać podpisanie ostatnio porozumienia o zakupie rosyjskich systemów obrony powietrznej S-400³⁵, do którego Stany Zjednoczone starały się nie dopuścić, a także wcześniejsze deklaracje o utrzymaniu importu irańskiej ropy, niezależnie od zerwania przez prezydenta Trumpa porozumienia nuklearnego z tym krajem i groźbą nałożenia sankcji na podmioty zaangażowane we współpracę z nim³⁶.

---

³⁴ Jan van Tol, Mark Gunzinger, Andrew Krepinevich, Jim Thomas, *AirSea Battle. A Point-of-Departure Operational Concept*, Center for Strategic and Budgetary Assessments 2010, s. 51, <https://csbaonline.org/uploads/documents/2010.05.18-AirSea-Battle.pdf> [dostęp 2 maja 2019].

³⁵ Vivek Raghuvanshi, *India Approves S-400 Buy from Russia, Amid Expectations for More Bilateral Deal*, <https://www.defensenews.com/land/2018/09/28/india-approves-s-400-buy-from-russia-amid-expectations-for-more-bilateral-deals/> [dostęp 2 maja 2019].

³⁶ *India to Continue Iranian Oil Imports Post US Sanctions*, „The Economic Times”, 5 października 2018, <https://economictimes.indiatimes.com/industry/energy/oil-gas/india-to-continue-iranian-oil-imports-post-us-sanctions/articleshow/66088584.cms> [dostęp 2 maja 2019].

Stan posiadania głównych klas okrętów indyjskiej marynarki wojennej

klasa okrętów	liczba
lotniskowce	1
strategiczne atomowe o.p.	–
atomowe uderzeniowe o.p.	1 (leasing od FR)
konwencjonalne o.p.	13
krążowniki	–
niszczyciele	14
fregaty	13
śmigłowcowce (LHA i LHD)	–
okręty desantowe-doki (LPD)	1
duże okręty desantowe (LSD)	–
okręty patrolowe i przybrzeżne	108 (w tym osiem korwet)

Źródło: zestawienie własne na podstawie „The Military Balance” 2018.

Dorównujące Chinom pod względem liczebności populacji Indie są zbyt ważnym graczem regionalnym i globalnym, aby w prosty sposób stać się częścią polityki chińskiej Waszyngtonu, nawet jeśli niektóre cele tejsze mogą postrzegać jako korzystne. Idea kwadratu demokracji nie ma wobec tego szans na przeobrażenie się w bardziej sformalizowany koncept w kategoriach militarnych, mimo atrakcyjności takiego rozwiązania z punktu widzenia supermocarstwa. Nie zmienia to jednak faktu, że koncepcja Indo-Pacyfiku, traktowanego jako jednolity obszar operacyjny, rozciągający się zgodnie ze słowami Mattisa od Hollywood do Bollywood, wydaje się dziś optymalną odpowiedzią na politykę morską Pekinu. Z drugiej jednak strony aktywność Pekinu na Morzu Południowochińskim może sprawić, że środek ciężkości rywalizacji amerykańsko-chińskiej będzie wciąż przy- padał na tamten akwen.

Wnioski

1. Koncepcja Indo-Pacyfiku w wymiarze militarnym wydaje się połączeniem zwrotu ku Azji z ideą kwadratu demokracji, do chwili obecnej nie została jednak w pełni zoperacjonalizowana.

2. Dla Stanów Zjednoczonych rozciągnięcie teatru operacyjnego na zachód od cieśniny Malakka niesie określone korzyści, pozwala bowiem na wykorzystanie słabości chińskiej marynarki wojennej i bardziej aktywne, nie zaś reaktywne podejście do materializującego się wyzwania.

3. Język przyjmowanych ostatnio przez Stany Zjednoczone dokumentów strategicznych (narodowa strategia bezpieczeństwa, narodowa strategia obronna, przegląd zdolności nuklearnych) wskazuje, że USA przygotowują się do długoterminowej rywalizacji strategicznej z państwami określanymi jako mocarstwa rewizjonistyczne (ChRL, FR).

4. Rozwój chińskich zdolności morskich, widoczny szczególnie w obszarze tak zwanej pierwszej linii wysp (w tym na Morzu Południowochińskim) będzie wymagał od USA większego zaangażowania w regionie. Optymalne będzie także zacieśnianie i budowa sojuszy z państwami zarówno kwadratu demokracji, jak i z ASEAN (Stowarzyszeniem Państw Azji Południowo-Wschodniej, ang. Association of South-East Asian Nations).

5. USA będą się starały rozszerzyć pole rywalizacji z Chinami na akwen Oceanu Indyjskiego, szczególnie w ewentualnej sytuacji kryzysowej, z punktu widzenia Pekinu optymalne będzie, by środek ciężkości potencjalnego kryzysu przypadał na obszar Morza Południowochińskiego.

6. Indie mimo wielu kwestii spornych w relacjach z Chinami nie będą w najbliższej przyszłości zainteresowane lokowaniem się w bloku *stricte* opozycyjnym wobec nich, wydaje się, że podobnie będą się zachowywać państwa ASEAN, pogłębiające współpracę gospodarczą z ChRL.

Summary

The concept of Indo-Pacific as the attempt of balancing China. The changes in the American perception of the security environment

The change in the name of the US Pacific Command to the US Indo-Pacific Command, which took place on May 30th, 2018, most clearly shows how the American perception of the security of the region is changing. Trump's Indo-Pacific concept has replaced B. Obama's Pivot concept in Asia. Seeing China as a strategic rival and a revisionist power, which has been mentioned in the national security strategy and the national defense strategy, the United States is trying to limit China's influence by strengthening formally existing alliances and ties with so-called strategic partners. The following article is an attempt to analyze the military dimension of the emerging need for the US to treat the Indo-Pacific as a unified operational theater, particularly in the context of the deteriorating security situation in the South China Sea and the ongoing Chinese militarization of the region.

Keywords: Chinese navy, Indo-Pacific region, containment strategy, A2/AD capabilities

Słowa kluczowe: marynarka chińska, Indo-Pacyfik, strategia powstrzymywania, rywalizacja amerykańsko-chińska

Bibliografia

1. *Address by Prime Minister Shinzo Abe at the Opening Session of the Sixth Tokyo International Conference on African Development (TICAD VI)*, https://www.mofa.go.jp/afr/af2/page4e_000496.html.
2. *Annual Report to Congress, Military Power of the People's Republic of China 2009*, Office of the Secretary of Defense, https://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/China_Military_Power_Report_2009.pdf.
3. *Beijing 'Installs Missiles' on South China Sea Island*, http://www.spacedaily.com/reports/Beijing_installs_missiles_on_South_China_Sea_islands_999.html.
4. Biały Dom, *National Security Strategy of United States of America, December 2017*, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>.
5. Ciastoń R., *Dziewięć kresiek niezgody*, „Polska Zbrojna” 2016, nr 5.
6. Cole J.M., *China Deploying “Military Garrison” to South China Sea?*, „The Diplomat”, 23 lipca 2012.
7. *Comparing Aerial and Satellite Images of China's Spratly Outposts*, <https://amti.csis.org/comparing-aerial-satellite-images-chinas-spratly-outposts/>.
8. Departament Obrony USA, *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*, http://archive.defense.gov/news/defense_strategic_guidance.pdf.
9. Departament Obrony, *Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America. Sharpening the American Military's Competitive Edge*, <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>.
10. Hayton B., *Why China Built Its New Islands. From Abstract Claim to Concrete Assets*, [w:] A. Corr (red.), *Great Powers, Grand Strategies. The New Game in the South China Sea*, Annapolis 2018.

11. *India to Continue Iranian Oil Imports Post US Sanctions*, „The Economic Times”, 5 października 2018, <https://economictimes.indiatimes.com/industry/energy/oil-gas/india-to-continue-iranian-oil-imports-post-us-sanctions/articleshow/66088584.cms>.
12. *Indo-Pacific Strategy Report. Preparedness, Partnership, and Promoting a Networked Region*, <https://dod.defense.gov/News/News-Releases/News-Release-View/Article/1863396/dod-releases-indo-pacific-strategy-report/>.
13. Khurana G., *Security of Sea Lines: Prospects for India–Japan Cooperation*, „Strategic Analysis” 2007, t. 31.
14. Klein N., *A String of Fake Pearls? The Question of Chinese Port Access in the Indian Ocean*, „The Diplomat”, 25 października 2018, <https://thediplomat.com/tag/string-of-pearls/>.
15. Lanxin Xiang, *China and the ‘Pivot’*, „Survival. Global Politics and Strategy”, 3 października 2015, <https://www.offiziere.ch/wp-content/uploads-001/2016/10/Xiang-2012-China-and-the-%E2%80%98Pivot%E2%80%99.pdf>.
16. Mehta A., *‘Pivot to the Pacific’ Is Over, Senior U.S. Diplomat Says*, „Defense News”, 14 marca 2017, <https://www.defensenews.com/pentagon/2017/03/14/pivot-to-the-pacific-is-over-senior-u-s-diplomat-says/>.
17. *No Winners in Containment Strategies*, „Global Times”, 6 czerwca 2012, <http://www.globaltimes.cn/content/731394.shtml>.
18. Panda A., *Trump’s Free and Open Indo-Pacific Strategy Needs Clarity*, „The Diplomat”, 4 kwietnia 2018, <https://thediplomat.com/2018/04/trumps-free-and-open-indo-pacific-strategy-needs-clarity/>.
19. Panda A., *US Navy Conducts First Freedom of Navigation Operation of 2019 in South China Sea*, „The Diplomat”, 8 stycznia 2019.
20. *Peaceful Rise’ Will Meet US Containment*, „Global Times”, 6 listopada 2013, <http://www.globaltimes.cn/content/823045.shtml>.
21. *Priority Policy for Development Cooperation FY 2017*, International Cooperation Bureau MOFA, April 2017, <https://www.mofa.go.jp/files/000259285.pdf>.
22. Raghuvanshi V., *India Approves S-400 Buy from Russia, Amid Expectations for More Bi-lateral Deal*, <https://www.defensenews.com/land/2018/09/28/india-approves-s-400-buy-from-russia-amid-expectations-for-more-bilateral-deals/>.
23. Rapp-Hooper M., *The Indo-Pacific Vision In Strategic Limbo. A Foreign Policy Case Study for the Trump Era*, https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/rapphooper_indo_pacific_vision_2018.pdf.
24. Salman Rafi Sheik, *The Quad: New Face of China Containment*, „Asia Sentinel”, 12 marca 2018, <https://www.asiasentinel.com/politics/quad-new-face-china-containment/>.

25. *Statement of Admiral Harry B. Harris jr., U.S. Navy Commander, U.S. Pacific Command Before the House Armed Service Committee on U.S. Pacific Command Posture 26 April 2017*, <https://docs.house.gov/meetings/AS/AS00/20170426/105870/HHRG-115-AS00-WstateHarrisH-20170426.PDF>.
26. Tara Copp, *INDOPACOM, It Is: US Pacific Command Gets Renamed*, „Military Times”, 30 maja 2018, <https://www.militarytimes.com/news/your-military/2018/05/30/indo-pacom-it-is-pacific-com-mand-gets-renamed/>.
27. *The Pivot*, <https://china.usc.edu/pivot>.
28. van Tol J., Gunzinger M., Krepinevich A., Thomas J., *AirSea Battle. A Point-of-Departure Operational Concept*, Center for Strategic and Budgetary Assessments 2010, <https://csbaonline.org/uploads/documents/2010.05.18-Air-Sea-Battle.pdf>.
29. Yujen Kuo, *Japan's Roles in the Indo-Pacific Strategy*, <https://www.pf.org.tw/files/6236/8B-3BC62D-6F19-4E23-8D96-3BBC3042464F>.
30. Zhong Xiang Zhang, *China's Energy Security, the Malacca Dilemma and Responses*, „Energy Policy” 2011, t. 39, nr 12, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301421511007221?via%3Dihub>.